

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СЕНСОРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМ ЧИТАННЯ

Я. Я. Януш, ORCID iD <https://orcid.org/0009-0004-3235-3780>

Висвітлюється проблема включення елементів сенсорної інтеграції в логопедичну роботу з дітьми молодшого шкільного віку з порушенням читання.

Зазначено, що сенсорний та мовленнєвий розвиток відбуваються в тісній взаємодії, а отже, до причин, які викликають порушення писемного мовлення, зокрема читання, належать причини, що пов'язані з переробкою сенсорної інформації, тому одним із засобів корекції цих порушень може бути метод сенсорної інтеграції. Висвітлюються результати обстеження мовлення дітей молодшого шкільного віку з порушенням читання за авторською методикою діагностики писемного мовлення осіб різних вікових груп (В. М. Ільяної, Е. А. Данілавіюте), методикою оцінки сформованості навичок читання та письма в першокласників (М. М. Безруких), методикою обстеження читання й письма в молодших школярів (Н. Н. Бал та І. А. Захарченя) на констатувальному та контрольному етапах дослідження.

Визначено принципи включення елементів сенсорної інтеграції в систему логопедичної роботи: розвиток, індивідуальний підхід, довіра та співпраця, активність дитини, наочність, гуманізм і педагогічний оптимізм. Подано зразки використання обладнання сенсорної кімнати (сенсорні доріжки, крупы, сухий басейн, пісок, балансір, фітбол тощо) на логопедичних заняттях із метою корекції порушень писемного мовлення та його розвитку.

Зазначено, що використання обладнання сенсорної кімнати дає змогу дітям виконувати різноманітні предметно-практичні та ігрові дії, що сприяють розвитку дрібної моторики пальців рук та ніг, формуванню лексико-граматичних категорій, корекції порушень звуковимови, вироблення диференціації фонем та навичок фонематичного аналізу в усному мовленні, розвитку слухового сприймання та фонематичних процесів, удосконаленню просодичних компонентів мовлення, закріплення звуко-буквених зв'язків, формуванню і автоматизації навички зливати букви (звуки) у склади або читання цілими словами, формування розуміння змісту прочитаного, розвитку зв'язного мовлення, формування тимчасових і просторових уявлень, розширення обсягу зорової пам'яті, розвитку зорового сприймання, аналізу, синтезу, зорового гнозису, а також стимуляції сенсорних функцій, рухової активності, усунення м'язового та психоемоційного напруження, створення позитивного емоційного тла, активізації когнітивних процесів, підвищенню мотивації до спільної з дорослим та самостійної діяльності школярів.

Ключові слова: дислексія, діти молодшого шкільного віку, елементи сенсорної інтеграції, корекційно-розвиткова робота, логопедичні заняття.

Yanush Yanina. Use of Sensory Integration Elements in Speech Therapy Work with Primary School Children with Reading Disorders

The paper highlights the problem, concerning including elements of sensory integration in speech therapy work with primary school children with reading disorders. It is noted that sensory and speech development occur in close interaction, and therefore, the reasons that cause disorders of written speech, in particular reading, include those related to the processing of sensory information, so one of the means of correcting these disorders can be the method of sensory integration. The paper highlights the results of the examination of speech of primary school children with reading disorders according to the author's methodology for diagnosing written speech of persons of different age groups (V.M. Ilyana, E.A. Danilaviyutje), the methodology for assessing the formation of reading and writing skills of first-graders (M.M. Bezrukykh), the methodology for examining reading and writing of younger students (N.N. Bal and I.A. Zakharchenia) at the stating and control stages of the study. The principles on which the inclusion of sensory integration elements in the system of speech therapy work should be based are defined: development, individual approach, trust and cooperation, child activity, visibility, humanism and pedagogical optimism. Examples of the use of sensory room equipment (sensory paths, cereals, dry pool, sand, balancer, fitball, etc.) in speech therapy classes with the aim of correcting written speech disorders and its development are presented.

It is noted that the use of the sensory room equipment allows children to perform a variety of practical and game activities that contribute to the development of fine motor skills of fingers and toes, the formation of lexical and grammatical categories, the correction of sound pronunciation disorders, the development of phoneme differentiation and phonemic analysis skills in oral speech, the development of auditory perception and phonemic processes, the improvement of prosodic components of speech, and the consolidation of sound-letter relationships, forming and automating the skill of merging letters (sounds) into syllables or reading whole words, forming an understanding of the content of the read, developing coherent speech, forming temporal and spatial representations, expanding the volume of visual memory, developing visual perception, analysis, synthesis, visual gnosia, as well as stimulation of sensory functions, motor activity, relieving muscle and psycho-emotional tension, creating a positive emotional background, activating cognitive processes, increasing motivation for joint and independent activities of students.

Keywords: dyslexia, primary school children, elements of sensory integration, correctional and developmental work, speech therapy classes.

Актуальність проблеми. Дислексії, на думку науковців (Г. М. Чиркіна, М. Н. Русецька, М. К. Шеремет, В. Н. Чередніченко,

Є. В. Мазанова, Р. І. Лалаєва та ін.) належить провідне місце серед причин порушень читання дітей молодшої та основної школи. Читання

Януш Яніна Яківна, консультант ІРЦ (учитель-логопед) Комунального закладу «Інклюзивно-ресурсний центр Полтавської міської ради».

в початковій школі є універсальною навчальною дією, а в середній та старшій школі стає основним інструментом самоосвіти, найважливішим засобом пізнання навколишнього світу. Із педагогічного погляду питання формування умінь читання та корекція цього процесу в молодших школярів є дуже важливим, оскільки вміння читати є передумовою академічної успішності дитини, її пізнавальної активності та подальшого розвитку.

Читання як один із видів писемного мовлення формується на базі усного і є більш складним етапом мовленнєвого розвитку. Мовлення, що розвивається, спирається на основу сенсорних уявлень; органи чуття є знаряддям пізнання, що має в розвитку мовлення дитини провідну роль. Сенсорний та мовленнєвий розвиток відбувається в тісній взаємодії. Успіх мовленнєвого розвитку залежить від того, наскільки дитина досконало чує, бачить, відчуває навколишнє. Синдром дислексій включає явища емоційно-вольової незрілості, комплекс суцесивної недостатності, церебральних порушень, специфічні розлади уваги і пам'яті. До причин, що викликають це мовленнєве порушення, крім недосконалості умов виховання, порушення специфічних церебральних процесів, сенсомоторної та неврологічної основи, можна додати ще одну – порушення, пов'язані з переробкою сенсорної інформації. Тому одним із засобів корекції порушень читання в дітей молодшого шкільного віку може бути метод сенсорної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Писемне мовлення – особлива форма комунікації. Вона відзначається стилістичними нормами і складною системою пунктуаційних правил.

Читання як вид діяльності визначають двоєко: а) процес декодування графічної моделі слова в усну форму; б) процес розуміння письмових повідомлень.

Декодування при навчанні аналітико-синтетичним методом на початковому етапі опанування читання включає кілька операцій: визначення букво-звукових відповідностей, злиття складів, відновлення звукового образу цілого слова.

Вчені дійшли висновку, що декодування і розуміння прочитаного – відносно незалежні навички. Розуміння тексту слабо корелює з технікою читання. Стратегія і якість розуміння тексту суттєво залежать від його характеру (зв'язність, конкретність, знання контексту, лексична характеристика) і психологічної настанови того, хто читає (читання для формального розуміння, як завдання, читання для задоволення власного інтересу, читання для отримання інформації).

Порушення читання (дислексія) – це стан, основним проявом якого є стійка нездатність дитини оволодіти навичками читання за правилами графіки (керуючись фонетичним при-

нципом), нездатність до злиття складів і автоматизованого читання цілими словами, що часто супроводжується недостатнім розумінням прочитаного.

У науковій літературі, як у вітчизняній, так і зарубіжній, вивченню читання приділяється багато уваги. Питання, які стосуються окресленого вміння, видів порушення та методів корекції, розглянуто в працях психологів (Б. Г. Ананьєв, А. А. Люблинська, Д. Б. Ельконін), нейропсихологів А. К. Венедиктова, А. Р. Лурія, Л. С. Цветкова та ін.), психофізіологів (А. П. Бізюк, Н. І. Жинкін), педагогів (А. К. Аксьонова, Н. Н. Светловська та ін.), логопедів (Р. І. Лалаєва, М. Е. Хватцева), філософів (В. Г. Афанасьєв). Науковці визначають, що проблему формування умінь читання доцільно розглядати з урахуванням міждисциплінарного підходу.

В основі формування вміння читати лежать складні механізми взаємодії аналізаторів і тимчасових зав'язків двох сигнальних систем. Із психолінгвістичної позиції це вміння, з одного боку, є процесом чуттєвого пізнання, а з іншого – опосередкованим відображенням дійсності.

Сучасні психолого-педагогічні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених зосереджені навколо чотирьох основних теорій, що пояснюють виникнення порушень читання: теорія фонологічного дефіциту, теорія зорового дефіциту, теорія порушення взаємодії двох півкуль, теорія дисфункції мозочка.

Помилки, що виникають при цьому, можна розділити на кілька категорій.

1. Помилки, зумовлені несформованістю фонетико-фонематичних процесів: а) заміна однієї букви на іншу; б) пропуск букв і складів; в) перестановка букв і складів; г) недописування слів; д) нарощування слів зайвими буквами; е) спотворення слів; є) злите написання слів, їх вільний поділ; ж) порушення пом'якшення приголосних.

2. Помилки, обумовлені несформованістю лексико-граматичної сторони мови: а) аграматизми; б) злите написання слів або їх неадекватний поділ (зокрема злите написання прийменників і роздільне – префіксів; в) невміння визначити межі речення в тексті, злите написання речень.

Т. Камінська визначає причини порушення функції сенсорної інтеграції, способи їх виявлення та шляхи подолання (Камінська, Закревська, 2017: 24–29). Т. Фаласеніді, М. Козак вивчали зарубіжний та український досвід організації корекційних занять з урахуванням особливостей розвитку сенсорної системи в дітей з особливими потребами, а також розглядали питання впровадження поняття сенсорної інтеграції в наданні корекційних послуг дітям з особливими потребами та шляхи використання цього терміна в міжгалузевих дослідженнях, впровадження його у пси-

холого-педагогічну діяльність щодо порушення сенсорної інтеграції дітей з особливими потребами (Фаласеніді, Козак, 2017: 102–105). Т. Скрипник досліджує сенсорну інтеграцію як одну з відомих практик роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, та розглядає питання доречності застосування цього методу для дітей з аутизмом (Скрипник, 2016: 24–31). Н. Литвин, О. Борецька, О. Сойко розглядають особливості проведення комплексної психолого-педагогічної реабілітації дітей з особливими потребами засобами сенсорної інтеграції та зазначають, що комплексне поєднання психолого-педагогічних та медичних заходів у створенні єдиного збагаченого педагогічного середовища має синергетичний ефект (Литвин, Борецька, Сойко, 2018: 94–100).

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз проблеми сенсорної інтеграції та особливостей писемного мовлення дітей молодшого шкільного віку із порушенням читання, аналіз результатів обстеження читання та на цій основі розробити власну систему застосування елементів сенсорної інтеграції в логопедичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку з порушенням читання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорію сенсорної інтеграції та основні принципи терапії, яка базується на сенсорній інтеграції, розробила американська психологиня та ерготерапевтка Джин Айрес (Jean Ayres) у 1950-х роках у Каліфорнії. За твердженням Дж. Айрес, «інтеграція – це вид організації будь-чого, інтегрувати – значить зібрати або організувати різні частини в ціле; сенсорна інтеграція являє собою впорядкування відчуттів, які потім будуть будь-яким чином використані» 153 Acta Paedagogica Volyniensis, Вип. 4, 2021 (Айрес, 2017).

Сенсорна інтеграція полягає в організації потоку стимулів від органів чуття для формування сенсорного досвіду та адаптивних реакцій на умови навколишнього середовища. Як зазначає А. Митрофанова, сенсорна інтеграція є інструментом, що подає необхідні знання, що створюються через відчуття, до мозку. Оцінювати ту чи іншу ситуацію адекватно неможливо без таких знань. За умови слабкої інтеграції мозок не отримує знання і не може дати адекватну відповідь, це може призвести до проблем із мовленням та загальним розвитком (Митрофанова, 2012). За словами В. Спасібухової, сенсорна інтеграція лежить в основі будь-якої складної діяльності людини (Теорія сенсорної інтеграції Джин Айрес..., 2012).

Оволодіння усним і писемним мовленням значною мірою залежить від рівня сенсорного розвитку дітей, а саме від того, наскільки якісно дитина оперує інформацією, яку вона отримує через зорові, слухові, тактильні, рухові, дотикові відчуття та відчуття нюху. Сенсорна

інтеграція тісно пов'язана з процесами сенсорного виховання (система впливу на дитину з метою формування способів чуттєвого пізнання) та сенсорного розвитку (формування уявлень про зовнішні властивості предметів) дитини (Заплатинська, 2012).

На констатувальному етапі дослідження було проведено обстеження писемного мовлення дітей молодшого шкільного віку з дислексією за тестовою методикою діагностики писемного мовлення осіб різних вікових груп (Ільяної В. М., Данілавіюте Е. А.), методикою оцінювання сформованості навичок читання в першокласників (М. М. Безрукіх), методикою обстеження читання молодших школярів (Н. Н. Баль та І. А. Захарченя). Участь у дослідженні взяли 10 дітей молодшого шкільного віку з дислексією, які відвідують корекційно-розвиткові заняття на базі ІРЦ. Було сформовано дві групи дітей: основну групу – 5 дітей (ОГ) та групу порівняння – 5 дітей (ГП). Після вивчення теоретичного матеріалу з проблеми сенсорної інтеграції та особливостей писемного мовлення дітей молодшого шкільного віку із порушенням читання, аналізу результатів обстеження читання, було розроблено систему корекційно-розвиткової роботи з подолання порушень читання із застосуванням елементів сенсорної інтеграції. Включення елементів сенсорної інтеграції в систему корекційно-розвиткової логопедичної роботи має базуватися на реалізації наведених нижче принципів.

Принципи сенсорної інтеграції в корекційно-розвитковій роботі з дітьми із порушеннями мовлення:

1. *Принцип розвитку* спрямований на врахування загальних та специфічних закономірностей розвитку дітей із порушеннями мовлення. Цей принцип також передбачає виділення в процесі логопедичної роботи тих завдань, утруднень, етапів, що лежать у зоні найближчого розвитку дитини.

2. *Принцип індивідуального підходу* в контексті вікового розвитку дитини. Корекційно-розвиткова робота передбачає знання основних закономірностей психічного розвитку, розуміння значень послідовних вікових стадій для формування особистості дитини, характеру мовленнєвого порушення, враховування індивідуальних можливостей, улюблених занять дитини.

3. *Принцип довіри та співробітництва* передбачає створення атмосфери доброзичливості, прийняття дорослим ролі партнера в процесі сумісної діяльності.

4. *Принцип активності* дитини передбачає, що дитина є співучасником педагогічного процесу, який володіє своїми цілями і мотивами, особистою поведінкою, який може по-різному ставитися до педагогічної діяльності, тому що сприймає її через свій внутрішній світ.

5. *Реалізація принципу наочності* передбачає використання на заняттях різноманітного обладнання – сухий басейн, канати, балансири, фітбол, гамак, м'ячі, труба, гудзики, прищіпки, крупа, пісок тощо.

6. *Принцип гуманізму і педагогічного оптимізму* ґрунтується на твердженні «не нашкодити»: корекційно-розвиткова робота має сприяти розвитку дитини, а не гальмувати його.

Обладнання (засоби, що стимулюють сенсорний розвиток дітей), яке застосовуємо для реалізації елементів сенсорної інтеграції на корекційно-розвиткових логопедичних заняттях, ми умовно назвали «сенсорна кімната».

Використання на логопедичних заняттях обладнання сенсорної кімнати дає змогу дітям виконувати різноманітні предметно-практичні та ігрові дії, вправи, спрямовані на розвиток дрібної моторики пальців рук, ніг, формування лексико-граматичних категорій, корекцію порушень звуковимови, вироблення диференціації фонем та навичок фонематичного аналізу в усному мовленні, розвиток слухового сприймання та фонематичних процесів, удосконалення просодичних компонентів мовлення, закріплення звуко-буквених зв'язків, формування і автоматизацію навички зливати букви (звуки) у склади або читання цілими словами, формування розуміння змісту прочитаного, розвиток зв'язного мовлення, формування тимчасових і просторових уявлень, розширення обсягу зорової пам'яті, розвиток зорового сприймання, аналізу, синтезу, зорового гнозису, а також сприяє стимуляції сенсорних функцій (зір, дотик, слух, нюх тощо), рухової активності, зняттю м'язового 154 *Acta Paedagogica Volynienses*, Вип. 4, 2021 та психоемоційного напруження, створенню позитивного емоційного тла, активізації когнітивних процесів, підвищенню мотивації до спільної з дорослим та самостійної діяльності молодших школярів.

Метод сенсорної інтеграції в корекційно-розвитковій роботі логопеда передбачає поетапне включення і подальшу синхронізацію сенсорних потоків шляхом стимуляції роботи всіх органів чуття; метод спрямований на активізацію пізнання, розвиток всіх сторін мовлення, корекцію мовленнєвих порушень.

Артикуляційна гімнастика є необхідним складником логопедичного впливу на дітей, що мають порушення мовленнєвого розвитку. Використання «гастрономічної» артикуляційної гімнастики сприяє вирішенню завдань накопичення сенсорних вражень, формування здатності розуміти словесні інструкції, формування мотивації дитини до подолання мовленнєвих труднощів. Під час «гастрономічної» артикуляційної гімнастики в дітей закріплюються відчуття запаху, смаку, кольору та форми (приємний, ароматний, солодкий, кислий, солоний, червоний, помаранчевий, круг-

лий тощо). Таким чином відбувається збагачення та активізація словника дітей, удосконалюється розуміння граматичних категорій (узгодження прикметників з іменниками за числами та родами – зелений перець, зелена капуста, зелене яблуко, зелені огірки; утворення відносних прикметників – яблучний сік, яблуневе варення) та діалогічна і монологічна форми зв'язного мовлення (відповіді на запитання, опис овочів та фруктів).

На етапі уточнення звуковимови, вироблення диференціації фонем та навичок фонематичного аналізу в усному мовленні, закріплення звуко-буквених зв'язків, автоматизації поставлених звуків доречно використовувати сенсорні доріжки, на які прикріплені різні матеріали: дерев'яні дощечки, лінолеум, пінопласт, тканина тощо. Логопед пропонує дитині походити доріжками та вимовляти склади, рядки слів, чистомовки, скоромовки. Ця вправа також сприяє розвитку рецепторів стоп, тактильного сприймання, координації рухів. Також можна пропонувати дітям промовляти чистомовки та вірші, стоячи на балансірі або лежачи в гамаку. Поступово завдання ускладнюються: дитина має стояти на балансірі та ловити м'яч, що йому кидає логопед, і повертати його, промовляючи при цьому слова з певним звуком, речення, чистомовки. Для подолання оптичних порушень, які можуть бути причиною труднощів при впізнаванні букв, логопед пропонує дітям, стоячи на балансірі називати з таблиці букви різного шифру, які по-різному розташовані в просторі, переплітаються, накладаються одна на одну, що ускладнює зорове виділення літери із тла; добудувати подумки «над'їдені жуком-буквою» букви і назвати їх, прочитати склади, слова. Для формування навички читання складів логопед рандомно називає склади з таблиці і пропонує дитині, стоячи на балансірі, сидючи на фітболі, якомога швидше знайти відповідний склад у таблиці, показати його і прочитати. При цьому злите читання знайденого складу полегшується завдяки попередньому називанню його консультантом. Вимога швидко знайти склад змушує дитину до його пізнання.

У процесі корекційно-розвиткової роботи час пошуку поступово скорочується, а потім стабілізується. Пропонуємо стоячи на балансірі чи перебуваючи в сухому басейні, читати склади різної складності, зокрема склади, у яких подано специфічні поєднання літер, яких немає в усному мовленні та письмі («лсік, жпуц, штел» тощо), такі поєднання допомагають коректувати вгадування візуально знайомих складів та слів; проводиться робота з деформованими словами: необхідно скласти слово, помінявши місцем склади.

Для писемного мовлення та читання надзвичайно важливою є активна пізнавальна діяльність дитини, спрямована на сприйняття

й зіставлення сприйнятого образу із тим, який зберігається в пам'яті, у результаті чого й настає впізнання й розуміння запропонованого слова. Сидячи на фітболі, тримаючи на голові мішечок із крупою, нехай дитина читає слова, які написані різним шрифтом та різним розміром, а потім пояснює їхнє значення (білка-балка-булка-банка); пропонуємо знайти зайве слово і пояснити свій вибір. Зауважмо, що правильних відповідей може бути кілька (серед слів: «шафа», «диван», «ліжко», «кішка» може бути зайвим словом «кішка», бо це – тварина, а решта слів означає назви меблів; а може бути зайвим слово «ліжко», бо у ньому, на відміну від інших, є буква о (л, ж)). Далі пропонуємо дитині читати речення, поєднати їх між собою за змістом та переказати ці речення, стоячи на балансірі, йдучи сенсорною доріжкою, з інтонаційною виразністю. Таблиці слів часто міняємо, бо дитина може вивчити їх напам'ять, і тоді тренувальний ефект зникає. Працюючи з таблицями, необхідно звернути увагу на розуміння дитиною прочитаного. Для цього зі словами дитина складає словосполучення, речення; логопед заохочує дитину до пошуку незрозумілих слів та їх пояснення.

Ефективним та багатофункціональним засобом для використання в корекційно-розвитковій роботі логопеда є сухі басейни, наповнювачами яких можуть бути різнокольорові м'ячі, кришки різного кольору та розміру від пластикових пляшок, камінці для акваріуму, яйця від кіндер-сюрпризів, різні пластмасові декоративні елементи, м'які іграшки. Занурюючись у сухий басейн, переміщаючись у ньому, діти приймають позу, яка відповідає стану їхнього м'язового тону. При цьому постійний контакт усієї поверхні тіла з кульками дає змогу краще його відчути, створює м'який масажний ефект, забезпечуючи глибоку м'язову релаксацію.

Метою гри з м'ячами сухого басейну «Хто більше назве слів» є автоматизація заданого звуку, стимулювання зорових відчуттів і сприйняття кольору, послаблення психоемоційного напруження. Педагог пропонує дітям називати слова із заданим звуком, за кожне правильно назване слово дитина вибирає собі м'ячик певного кольору або іграшку; після закінчення гри діти підраховують кількість м'ячів, іграшок. Ще одним варіантом використання сухого басейну є такий, коли дітям пропонують знаходити предмети (іграшки), збережені в басейні з кольоровими кульками. На занятті з формування фонетико-фонематичних процесів це можуть бути предмети, в назвах яких є певний звук, на занятті з формування лексико-граматичних категорій – такі, що відповідають лексичній темі заняття. Також, занурившись у сухий басейн, діти повинні прочитати слова; скласти речення або словосполучення з кожним словом; скласти речення, щоб

у ньому було якомога більше слів із картки; поділити слово на склади; дібрати до слова споріднені слова, використовувати картки для орфографічного читання (Тоцький Т. С.).

Логопед на своїх заняттях може використовувати ігри та вправи з піском. З метою розвитку фонематичних процесів педагог пропонує дітям набрати в кулачки пісок і висипати його, коли вони почують заданий звук серед звуків, що їх промовляє педагог. Цікавою для дітей є гра «Намалюємо доріжки»: логопед пропонує дітям розглянути фігурки (мінііграшки) тварин, потім діти мають намалювати доріжки від фігурки до фігурки таким чином, щоб на початку слова – назви наступної фігурки – був звук, на який закінчується слово – назва попередньої («осел – лев – вовк – королева» тощо). Завдання спрямоване на розвиток узагальненого сприйняття букв, читання окремих букв: логопед пропонує дітям прочитати алфавіт на піску, назвати запропоновану букву, написати пальцем на піску потрібну букву, назвати і написати на піску букву, яка знаходиться в алфавіті між двома запропонованими («К» і «М»); пропонуємо написати на піску низку ізольованих букв, схожих за оптичними ознаками (Д-Б, Н-Р, З-В) і низку букв, відповідні звуки яких близькі за фонетичними ознаками (С-Ш, Ч-Щ, З-Ж-Ц, Р-Л, Б-П). Завдання спрямоване на визначення слова в межах іншого слова, логопед пише на піску слово («магазин») і просить знайти у ньому інші слова («газ», «маг»), засипаючи решту букв. Робота з анаграмами полягає в тому, що логопед пише на піску слово («курча») і пропонує дітям із літер цього слова скласти нові слова й записати їх на піску («ручка», «круча», «качур»). Утворення нових слів шляхом додавання звука (букви) на початку даного слова – логопед пише на піску слово («луг»), уточнює його значення, а потім дописує на початку слова букву «п» і пропонує дітям прочитати новоутворене слово («плуг») і уточнює його значення. Утворення нових слів шляхом додавання букв наприкінці слова – логопед пише на піску слово («кома») і пропонує дитині прочитати й дописати букву, щоб вийшло нове слово («кома» + «р» отримуємо «комар»). Утворення нових слів шляхом додавання складу на початку визначеного слова – логопед пише на піску слово («лишка») і пропонує дитині прочитати й дописати склад на початку слова, щоб утворилося нове слово («ко» + «лишка», утворилося нове слово «колишка»). Утворення нових слів шляхом додавання складу наприкінці визначеного слова – логопед пише на піску слово («сон»), пропонує дитині прочитати та дописати склад наприкінці слова, щоб утворилося нове («сон» + «це», утворилося слово «сонце»); пропонує дитині самостійно придумати слова, які можна змінити, додаючи склад наприкінці.

Використання круп на логопедичних заняттях зацікавлює дітей та мотивує їх до навчально-ігрової діяльності. У кожній крупі (рис, гречка та горох) різна текстура, різний колір та запах. Діти дивляться, торкаються до круп і відчувають її запах; на смак кашу з тієї чи іншої крупі діти можуть спробувати вдома або в школі. У роботі з дітьми застосовують такі прийоми роботи: пошук іграшок, 155 *Acta Paedagogica Volynienses*, Вип. 4, 2021, у назвах яких є певний звук, іграшок за певною лексичною темою; створення казок шляхом введення героїв у тій послідовності, згідно з якою знайшли героїв; занурювання іграшок, у назвах яких немає певного звука тощо. Діти пересипають крупу ложками, баночками, засипають іграшки, шукають їх, насипають манну крупу на тацю та малюють.

Обстеження читання дітей на контрольному етапі дослідження показало, що кількість дітей, які досягли достатнього рівня, в ОГ порівняно з показниками на констатувальному етапі дослідження зростає на 70 %, проте у ГП не виявлено дітей, які досягли цього рівня сформованості читання. Кількість дітей, що виявили середній рівень, в ОГ порівняно з показниками на констатувальному етапі дослідження не змінилася (цей показник становить 30 %), у ГП цей показник зріс на 30 %. В ОГ на контрольному етапі дослідження не було дітей, які виявили низький рівень сформованості читання, у ГП одна дитина, що становить 30 %, виявила низький рівень сформованості читання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результати проведеного дослідження засвідчують ефективність застосування елементів сенсорної інтеграції у корекційно-розвитковій роботі логопеда з дітьми молодшого шкільного віку з порушеннями читання та дають змогу дійти висновку про те, що розроблена система застосування елементів сенсорної інтеграції в логопедичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку з порушенням читання допомагає ефективно розвивати навички читання та всіх його компонентів.

Подальші пошуки вбачаємо у розробленні методики застосування елементів сенсорної інтеграції в логопедичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку з порушенням читання, збільшення кількості сенсорних завдань на кожному рівні сформованості процесу читання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айрес Э. Дж. Ребенок и сенсорная интеграция. Теревинф, 2017. 277 с.

2. Бозуи А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2008. 251 с.

3. Заплатинська А. Б. Технології «сенсорної інтеграції» в системі корекційної психолого-педагогічної роботи з особами із порушеннями психофізичного розвитку. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Львів, 31 серпня – 1 вересня 2012 р. Львів, 2012. С. 65–71.

4. Камінська О., Закревська А. Сенсорна інтеграція, або Як допомогти кожній дитині. Дошкільне виховання : наук.-метод. журнал для педагогів і батьків. 2017. № 11. С. 24–29.

5. Литвин Н. І., Борецька О. В., Соїко О. В. Комплексна психолого-педагогічна реабілітація дітей з особливими потребами засобами сенсорної інтеграції. Психологія: реальність і перспективи : збірник наукових праць РДГУ. 2018. Вип. 10. С. 94–100.

6. Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом. Особлива дитина: навчання і виховання. 2016. Вип. 4 (80) С. 24–31.

7. Теорія сенсорної інтеграції Джен Айрес та її застосування у дитячій нейрореабілітації. Здоров'я України. 2012. С. 42–43. URL : http://health-ua.com/pics/pdf/ZU_2012_Nevro_4/42-43.pdf

8. Фаласеніди Т. М., Козак М. Я. Порушення сенсорної інтеграції у дітей з особливими потребами. Молодий вчений. 2017. № 9 (49). С. 102–105.

REFERENCES

1. Aires E. (2017). *Rebenok y sensornaia yntehratsiya* [Child and sensory integration]. *Terevynf*, 277 p. [in English]

2. Bohush A.M., Lutsan, N.I. (2008). *Movlennievo-ihrova diialnist doshkilnykiv: movlennievi hry, sytuatsii, vpracy*. [Speech and play activities of preschoolers: speech games, situations, exercises]. *Kyiv : Vydavnychiy Dim «Slovo»*, 251 p. [in Ukrainian]

3. Zaplatynska A. B. (2012). *Tekhnologii «sensornoj intehratsii» v systemi korektsiinoj psykhologo-pedahohichnoy roboty z osobamy iz porusheniamy psykhofizychnoho rozvytku* [Technologies of «sensory integration» in the system of correctional psychological and pedagogical work with persons with psychophysical development disorders] : *Materialy naukovykh praktychnoy konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu – Proceedings of the scientific-practical conference with international participation, Lviv*, p. 65–71 [in Ukrainian] 156 *Acta Paedagogica Volynienses*, Вип. 4, 2021

4. Kaminska O., Zakrevska A. (2017). *Sensorna intehratsiia, abo Yak dopomohty kozhniy dityni* [Sensory integration, or How to help every child] *Doshkilne vykhovannia : nauk.-metod. zhurnal dlia pedahohiv i batkiv – Preschool education: scientific method. magazine for teachers and parents*, 11, pp. 24–29 in Ukrainian].

5. Lytvyn N.I., Boretska O.V., Soiko O.V. (2018). *Kompleksna psykhologo-pedahohichna rehabilitatsiia ditei z osoblyvyymi potrebamy zasobamy sensornoj intehratsii* [Complex psychological and pedagogical rehabilitation of children with special needs by means of sensory integration]. *Psykhohohiia: realnist i perspektivy : zbirnyk naukovykh prats RDHU – Psychology: reality and perspectives: a collection of scientific works of RDGU*, 10, pp. 94–100 [in Ukrainian].

6. Skrypnyk T. (2016). *Sensorna intehratsiia yak pidgruntia tsilysnoho rozvytku ditei z autyzmom*. [Sensory integration as a basis for the holistic development of children with autism] *Osoblyva dityna: navchannia i vykhovannia – Special child: education and upbringing*. 4 (80), pp. 24–31 [in Ukrainian].

7. *Teoriia sensornoj intehratsii Dzhyn Aires ta yii zastosuvannia u dityachii neurorehabilitatsii* [Gene Aires' theory of sensory integration and its application in pediatric neurorehabilitation]. *Zdorovia Ukrainy – Health of Ukraine*. Retrieved from http://health-ua.com/pics/pdf/ZU_2012_Nevro_4/42-43.pdf [in Ukrainian].

8. Falaseniidi T.M., Kozak M.Ya. (2017). *Porushennia sensornoj intehratsii u ditei z osoblyvyymi potrebamy* [Violation of sensory integration in children with special needs]. *Molodyi vchenyi – A young scientist*. 9 (49). pp. 102–105 [in Ukrainian].

Цитувати: Януш Я. Я. Застосування елементів сенсорної інтеграції в логопедичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку з порушенням читання / Я. Я. Януш // Постметодика. 2023. № 1. С. 59–64.

© ІЯ. Я. Януш, 2023. Стаття надійшла в редакцію 3.04.2023 ■